

Asia: VN/31220/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi - Muut rikosprosessin sujuvoittamistoimet (vaihe 2)

Esitutkintaa ja syyteharkintaa koskevat muutosehdotukset

1. Asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittäminen

Muun muassa tätä koskeva sääntely esitutkintalain 1 luvun 2 §:ssä sisältyy hallituksen esitykseen HE 188/2025 vp, josta lakivaliokunta on antanut mietintönsä LaVM 3/2026 vp 19.3.2026. Minulla ei ole tarvetta lausua asiassa.

2. Rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuus

Esitutkintalain 3 luvun 1 §:n kirjaamisvelvollisuutta koskevaa sääntelyä ehdotetaan täydennettäväksi niin, että kirjaamisvelvollisuutta ei olisi sellaisten tietoverkossa havaittujen rikosten osalta, joista ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja joiden esitutkinta ilmeisesti jouduttaisiin keskeyttämään 13 §:n mukaisesti.

Lisäksi ehdotetaan kokonaan uutta menettelyä, jossa rikosilmoituksen kirjaamista saataisiin lykätä enintään vuodella, jos se on välttämätöntä toisen rikoksen selvittämisen, käynnissä olevan tai tulevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Kirjaamatta jättämisen osalta perusteluissa (s. 47) todetaan edellytettävän ”olevan selvää, että esitutkinta jouduttaisiin keskeyttämään kyseisen rikosepäilyn osalta.” Totean, että ehdotetun lakitekstin (”ilmeistä”) ja perustelujen (”on selvää”) välillä on ero todennäköisyydessä, jolla esitutkinta tuldtaisiin keskeyttämään.

Kun tarkoitus ilmeisesti on, että kirjaamatta jättämisestä ei tehtäisi päätöstä tai muuta kirjausta, sääntelyyn sisältyy vaara mahdollisista jälkeinpäin tehtävistä selvittelyistä, jos ilmenee, että kysymys olisi ollutkin jostain vakavammasta – kuka päätti olla kirjaamatta ja millä perusteella.

Kirjaamisen lykkäämisen on otettava huomioon kysymyksessä olevan rikoksen syyteoikeuden vanhentuminen. Lykkääminen ei saa vaarantaa rikoksen selvittämistä niin, että lykkäämisen vuoksi syyteoikeus vanhentuisi.

3. Esitutinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Muun muassa esitutkintalain muuttamista koskevaan hallituksen esitykseen HE 188/2025 vp sisältyy esitutkintalain 3 luvun 9 §:n esitutinnan toimittamatta jättämistä ja lopettamista koskevan sääntelyn muuttaminen. Nyt ehdotetaan lakivaliokunnan mietinnössään hyväksymään verrattuna lisäystä, jonka mukaan esitutkinta saataisiin jättää toimittamatta ja lopettaa, jos on ilmeistä, että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät.

Tällä viitataan syyttäjän syyttämättäjättämisen perusteisiin.

En pidä aivan ongelmattomana, jos esitutkintaviranomaiselle säädetään mahdollisuus omalla päätöksellään ”arvella”, että syyttäjä tekisi asiassa päätöksen syyttämättäjättämisestä ja jättää tällä perusteella esitutkinta toimittamatta. Voimassa olevassa sääntelyssä esitutkintaviranomainen tekee syyttäjälle esityksen esitutinnan rajoittamisesta vastaavissa tilanteissa ja syyttäjä joko päättää, että esitutkinta lopetetaan tai ei hyväksy esitystä, jolloin esitutkinta asiassa jatkuu.

Nyt ehdotettava sääntely merkitsisi esitutkintaviranomaiselle ja syyttäjälle ”päällekkäistä” toimivaltaa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 ja 8 §:ien soveltamisessa. Vaarana on soveltamiskäytännön epäyhtenäisyys.

Kun rikosoikeudenkäyntimenettelyn uudistamisesta säädettiin, lakivaliokunta totesi esitutinnan rajoittamisesta muun muassa, että ”valiokunta ei pidä mahdollisena, että syyttäjällä, joka on yksinäisviranomainen, olisi ehdoton oma-aloitteinen oikeus estää rikostutkinta, joka kohdistuu esimerkiksi yhteiskunnallisesti merkittävässä asemassa olevaan henkilöön. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa pykälän muuttamista niin, että syyttäjän keskeyttämismääräys edellyttää tutkinnanjohtajan esitystä.” (LavM 7/1997 vp, s 25)

Nyt ehdotetaan esitutkintaviranomaiselle toimivalta yksin ”estää” rikostutkinta samoilla edellytyksillä, joilla lakivaliokunta ei katsonut olevan mahdollista antaa syyttäjälle oma-aloitteista toimivaltaa. Vaikka syyttäjällä on esitutkintalain 5 luvun 2 §:n perusteella toimivalta määrätä esitutkinta toimitettavaksi tällaisissakin tapauksissa, ei se poista sitä ehdotukseen sisältyvää tosiasiallista ja periaatteellista ongelmaa, jonka lakivaliokunta katsoi olevan siinä, että syyttäjä olisi voinut oma-aloitteisesti lopettaa esitutinnan.

4. Esitutkintatoimenpiteiden asettaminen tärkeysjärjestykseen

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:ään ehdotetaan sääntelyä, jonka mukaan esitutkintatoimenpiteet voidaan olosuhteiden sitä edellyttäessä asettaa tärkeysjärjestykseen ottaen huomioon epäillyn rikoksen laatu ja laajuus, vanhentumisaika, asian merkitys rikoksesta epäillyn virka- tai työtehtävien kannalta sekä muut vastaavat seikat.

Ehdotettu sääntely täydentäisi voimassa olevaan sääntelyyn sisältyvää tärkeysjärjestykseen asettamista antamalla perusteet tärkeysjärjestykseen asettamiselle. Ehdotettu vastaa varsin pitkälle sitä, mikä on esitutkintojen kestoa koskeissa kanteluasioissa hyväksytyt selvityksissä esitetyiksi priorisointiperusteiksi.

Perustelujen (s. 51) mukaan on selvää, että esitutkinta voi vaikeuttaa epäillyn virka- tai työtehtävien suorittamista, erityisesti jos häneen kohdistetaan pakkokeinoja. Tältä kannalta nyt arvioitava priorisointiperuste liittyy myös esimerkiksi pakkokeinojen käyttöä ohjaaviin periaatteisiin.

Laillisuusvalvonnassa on havaittu, että esimerkiksi myös turvaamistoimenpiteenä pidettävä väliaikainen ajokielto voi vaikeuttaa epäillyn virka- tai työtehtävien suorittamista ja monissa tapauksissa väliaikainen ajokielto on kestänyt viivästyneen esitutkinnan vuoksi pidempään kuin mikä olisi ollut lopullisen ajokiellon pituus.

5. Esitutkinnan keskeyttäminen

Esitutkinnan keskeyttämistä sääntelevää esitutkintalain 3 luvun 11 §:ää ehdotetaan muutettavaksi niin, että poistettaisiin edellytys siitä, että rikoksesta ei epäillä ketään. Lisäksi lievennettäisiin asiaan vaikuttavan selvityksen saatavuutta koskevaa edellytystä siten, että keskeyttäminen olisi mahdollista, jos selvitystä ei ole saatavissa asianmukaisista toimenpiteistä huolimatta.

Voimassa olevan lain ongelmana perusteluissa (s. 52) pidetään sitä, että käytännössä saattaa syntyä tilanne, jossa epäillyn henkilöllisyys on tiedossa, mutta asiaan vaikuttavaa selvitystä ei voida käytettävissä olevin toimenpitein saada esimerkiksi sen vuoksi, että epäilty oleskelee ulkomailla tavoittamattomissa. Tämä saattaa estää esitutkinnan saattamisen päätökseen etenkin suhteellisen vähäisissä rikosasioissa, joissa kynnys kansainväliseen oikeusapuun turvautumiseen ei ylity. Keskeyttämisen kynnystä voidaan perusteluiden mukaan nykyisin pitää epätarkoituksenmukaisella tavalla korkeana myös sen vuoksi, että laissa ei ole mitenkään täsmennetty asiaan vaikuttavan selvityksen saatavuutta käytettävissä olevin keinoin.

Laillisuusvalvonnassa on havaittu, että esitutkinnan keskeyttämisiä tehdään toisinaan tilanteissa, joissa se ei voimassa olevan lain mukaan olisi mahdollista esimerkiksi sen vuoksi, että epäillyn

henkilöllisyys on tiedossa, mutta asiaan vaikuttavaa selvitystä ei ole saatavissa. Voimassa olevan lain puitteissa tällaisissa tilanteissa asiassa tulisi tehdä syyttäjälle esitys esitutkinnan rajoittamisesta.

Ehdotettu lisäys, jonka mukaan saatavissa olevalle selvitykselle asetettaisiin edellytys, jonka mukaan selvitys olisi saatavissa asianmukaisin toimenpitein, ei käsitykseni mukaan juurikaan tuo muutosta siihen, mitä laillisuusvalvonnassa on pidetty hyväksyttävänä.

Ehdotettu muutos kenties jossain määrin vähentäisi syyttäjille tehtäviä esityksiä esitutkinnan rajoittamiseksi, mutta toisaalta lisäisi poliisilla keskeytystilassa olevia esitutkintoja.

6. Edunvalvojan määrääminen lapselle

Se, että edunvalvojan sijaisen palkkio olisi korvattava valtiolle vastaavin perustein kuin oikeusapua saaneen vastapuolen on korvattava valtiolle sen varoista asiassa maksettavaksi määrättyt kustannukset, on mielestäni perusteltua.

7. Kuulustelujen äänitallentaminen

Ei lausuttavaa.

8. Velvollisuus antaa loppulausunto

Esitutkinnan loppulausuntoa koskevaan esitutkintalain 10 luvun 1 §:ään ehdotetaan lisäystä, jonka mukaan asianosaisen avustaja olisi velvollinen antamaan loppulausunnon, jos siihen varataan tilaisuus.

Voin yhtyä siihen perusteluissa (s. 57) esitettyyn, että loppulausunnon antaminen on rikosasian käsittelyn sujuvuuden kannalta erittäin tärkeää, koska siinä tulee esittää näkemykset esitutkinta-aineiston riittävydestä, näytön arvioinnista, oikeuskysymyksistä tai muista asian käsittelyn kannalta tärkeistä seikoista. Näin ollen loppulausunnon perusteella voidaan arvioida tarvetta lisätutkinnan suorittamiselle ja se voidaan ottaa huomioon myös syyteharkinnassa.

Kun avustajan laatiman loppulausunnon sisältö ja se, mihin asioihin loppulausunnossa otetaan kantaa, on käsitykseni mukaan riippuvainen päämiehen tahdosta, en ole kaikilta osin vakuuttunut, että perusteluissa esitetyt tavoitteet ehdotetulle muutokselle täysin toteutuisivat. Viittaan tässä siihen, mitä alempana lausun tuomioistuimelle annettavasta ennakkovastauksesta.

9. Tietojen luovuttaminen rikosrekisteristä

Ei lausuttavaa.

Rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskevat muutosehdotukset

1. Saatavillaolohaaste ja asiaviestiedoksianto

1.1 SAATAVILLAOLOHAASTE

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin lisättäisiin mahdollisuus suorittaa haasteen tiedoksiantaminen epäillylle esitutinnan yhteydessä siten, että hän saisi tiedokseen ajankohdan, jolloin asiakirjat ovat noudettavissa tietyn tuomioistuimen kansliasta. Lisäksi asiakirjat lähetettäisiin epäillylle tämän ilmoittamaan osoitteeseen. Kyseistä tiedoksiantotapaa voitaisiin käyttää asioissa, joissa epäilystä rikoksesta on säädetty enintään neljän vuoden vankeusrangaistus.

Ehdotettu tiedoksiantotapa on käytössä Ruotsissa – ei kuitenkaan luonnostellussa laajuudessa. Uudistuksella voitaisiin epäilemättä tehostaa tiedoksiantoja ja saavuttaa säästöjä. Hallituksen esityksen luonnoksen perusteluja tulisi kuitenkin asian jatkovalmistelussa täydentää kertomalla, annetaanko rikoksesta epäilylle henkilölle tiedoksiannon yhteydessä nimenomainen tieto esitutkinnassa käytetyistä rikosnimikkeistä ja jonkinlainen esitutkintaviranomaisen kirjaama epäillyn rikoksen teonkuvaus vai kerrotaanko rikoksesta epäillylle vain, milloin ja minkä tuomioistuimen kansliasta haaste ja muu aineisto on saatavissa.

Mahdollisessa hallituksen esityksessä tulisi käsitellä sitäkin, mitä tapahtuu, jos syyttäjä ei nostakaan syytettä tai rikosnimikkeet muuttuvat syyteharkinnassa olennaisesti, mutta pysyvät kuitenkin neljän vuoden maksimirangaistuksen puitteissa. Kysymys voisi olla esimerkiksi siitä, että asuintalon ikkunan rikkonutta epäiltyä kuullaan esitutkinnassa epäiltynä vahingonteosta, mutta syyttäjä päätyykin syyttämään häntä törkeän varkauden yrityksestä. Epäilty saattaa puolestaan esitutkinnassa tapahtuneen tiedoksiannon perusteella päätyä siihen, ettei häntä kiinnosta hakea vahingontekoon liittyviä asiakirjoja käräjäoikeudesta tai ilmoittamastaan osoitteesta, koska kysymys on vain sakkojutusta - vaikka tosiasiallisesti syyttäjä vaatisikin hänelle vankeusrangaistusta.

Oma kysymyksensä on, mitä tarkoittaa ”epäillyn ilmoittama osoite”. Luonnostelluissa perusteluissa (s. 58) mainitaan, että osoite voisi olla sähköinen tai postiosoite. Perusteluissa todetaan niin ikään, että mikäli epäillyllä olisi avustaja tai puolustaja, voitaisiin ilmoittaa myös hänen osoitteensa, jos asiamies samalla valtuutetaan ottamaan vastaan haasteen tiedoksianto. Miten valtuutus käytännössä annettaisiin ja tarkastettaisiinko mitenkään, että avustaja ottaa toimeksiannon vastaan? Voisiko epäilty antaa esimerkiksi vastaanottajaa tarkemmin täsmentämättä valtion oikeusaputoimiston tai jonkin asianajotoimiston osoitteen? Entä voisiko epäilty antaa myös minkä tahansa muun osoitteen; esimerkiksi kaverinsa, entisen kumppaninsa tai vanhempiansa osoitteen taikka tilapäisen majapaikkansa osoitteen. Miten tiedoksiannon laillisuuteen vaikuttaisi, mikäli postitse lähetetyt asiakirjat palautuisivat tai annettu sähköpostiosoite ei toimisi? Miten tuomioistuimien käytännössä saisi tällaiset seikat tietoonsa?

1.2 ASIAMIESTIDOKSIANTO

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 16 §:n 2 momentin mukaista niin sanottua asiaviestiedoksiantoa laajennettaisiin siten, että valtuutetulle asiamiehelle voitaisiin antaa tiedoksi haaste rikoksesta, josta on säädetty enintään neljän vuoden vankeusrangaistus. Tämä laajentaisi asiaviestiedoksiannon käyttöalaa nykyiseen puolen vuoden enimmäisrangaistukseen verrattuna. Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 16 §:n 4 momenttiin ei kuitenkaan ole luonnosteltu muutosta, mikä käytännössä vähentäisi 2 momentin muutoksen merkitystä, koska 4 momentin mukaan haaste on annettava tiedoksi henkilökohtaisesti, mikäli joku on haasteessa määrätty saapumaan tuomioistuimeen henkilökohtaisesti. Mikäli odotettavissa on pitkäaikoinen vankeusrangaistus, vastaajat yleensä kutsutaan tuomioistuimeen henkilökohtaisesti (ks. myös ROL 8 luvun säännökset).

Luonnosteltua uudistusta on perusteltu (s. 70) sillä, että asiaviestiedoksiannon laajentaminen mahdollistaisi nykyistä tehokkaammin sen, että vastaaja voisi käyttää Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 3 c kohdan mukaista oikeuttaan valita, puolustautuuko hän henkilökohtaisesti vai itse valitsemansa oikeudenkäyntiavustajan välityksellä.

Edellä todetusta tavoitteesta huolimatta käytännössä tuskin olisi kysymys pelkästään siitä, että asiaviestiedoksiannot päättyisivät oikeudenkäyntiavustajille. Pikemminkin ne päättyisivät henkilöille, joilla muutenkin on laajat Suomi.fi -valtuudet toimia toisen henkilön puolesta. Perustelen käsitystäni uudistuksilla, joihin hallituksen esitys HE 124/2025 vp on johtamassa (uusien säännösten voimaantulo 14.4.2026). Viittaan tältä osin apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin mainitusta hallituksen esityksestä antamaan lausuntoon EOAK/5937/2025 lakivaliokunnalle:

”Asiointilain 18 §:ssä tarkoitettua todisteellista sähköistä tiedoksiantoa voitaisiin hallituksen esityksen mukaan (s. 134) käyttää kaikkien asiakirjojen, siis myös rikosasian haasteen, tiedoksiantoon. Hallituksen esityksestä (s. 108) saa sen käsityksen, ettei tässä yhteydessä olisi tarkoitusta laatia teknistä tai lainsäädännöllistä estettä sille, että Suomi.fi palvelussa valtuutettu asiamies voi vastaanottaa rikoshaasteen vastaajan puolesta myös silloin, kun kysymys on rikoksesta, josta on säädetty muu tai ankarampi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta (OK 11:16.2), vaikka tällaista haastetta ei voida laillisesti antaa tiedoksi asiamiehelle. Myös asiakirja, jossa joku on määrätty henkilökohtaisesti saapumaan tuomioistuimeen, on annettava tiedoksi henkilölle itselleen (OK 11:16.4) eikä asiamiehelle. Olen kiinnittänyt ongelmaan huomiota aikaisemmassa valmisteluvaiheessa antamassani lausunnossa.

Hallituksen esityksen perusteluissa (s. 108) ongelman ratkaisu on sysätty tuomioistuimille, joiden tulisi hallituksen esityksen mukaan varmistua siitä, että todisteellisen tiedoksiannon on kuitannut oikea henkilö. Oikeampi ja oikeusvarmempi ratkaisu olisi rakentaa järjestelmä niin, ettei väärä henkilö voi vastaanottaa haasteita, joiden vastaanottamiseen hänellä ei ole oikeudenkäymiskaaren säännöksistä johtuen oikeuksia. Ei ole hyväksyttävää lähteä siitä, että tuomioistuimen tulisi tällaisessa tilanteessa paikata järjestelmän puutteita ja varmistautua siitä, ettei Suomi.fi -järjestelmässä valtuutettu asiamies, ole kuitannut vastaanottaneensa sellaisia rikoshaasteita, joita ei voida antaa tiedoksi asiamiehelle. Virheen mahdollisuus jää suureksi, mikäli sitä, että asiamies voi kuitata vastaanottaneensa haasteita, jotka tulee antaa tiedoksi henkilökohtaisesti, ei estetä.”

2. Velvollisuus antaa ennakkovastaus

Hallituksen esityksen luonnoksen mukaan vastaajan oikeudenkäyntiavustajalle säädettäisiin velvollisuus kirjallisen vastauksen antamiseen tuomioistuimelle, mikäli tuomioistuin sellaista pyytää. Vaikka tällainen velvollisuus säädettäisiin, mikään ei estäisi avustajaa ilmoittamasta tuomioistuimelle kirjallisesti ennakkovastauksenaan, ettei päämies halua kommentoida syytettä tai muita vaatimuksia ”tässä vaiheessa” muutoin kuin kiistämällä kaikki vaatimukset perusteettomina. Ongelmat eivät siis välttämättä ratkea nyt luonnostellulla säännöksellä vaan vaadittaisiin asianajajia ja muita avustajia koskevaa ajattelutavan muutosta. Viittaan tältä osin siihen, mitä oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on todennut rikosprosessin sujuvoittamista valmistelleen työryhmän muistiosta 31.8.2023 antamassaan lausunnossa EOAK/3085/2023:

”Rikosprosessia kuvataan joskus vaihtoehtoisten tapahtumainkulkujen kamppailuksi. Syyttäjän esittämän tapahtumainkulun paikkansa pitävyyttä pyritään yleensä kontrolloimaan sitomalla väitetyt tapahtumat todistelun avulla aikaan ja paikkaan sekä muihin tiedossa oleviin tapahtumiin. Rikosjutuissa keskeistä näyttöä ovat nykyisin usein teletiedot, jotka osoittavat liittymän sijainnin ja yhteydenpidon muihin liittymiin. Vastaavasti kuitenkin puolustus voi pyrkiä esittämään sijaintitiedoille ja yhteydenpidolle muun kuin rikoksiin viittaavan, usein yllättävänkin, selityksen. Selitys voidaan nykyisin esittää vasta käräjäoikeuden pääkäsittelyssä tai hovioikeudessa ja sen paikkansa pitävyyden kontrollointi saattaa edellyttää syyttäjiltä laajamittaisia uusia selvityksiä. Käytännössä kysymys voi olla esimerkiksi tietyn teletiedoista ilmenevän yhteydenpidon, sijaintitietojen, matkojen tai metsäretkien väitetyistä yhteydestä huumausaineiden levitykseen.”

Velvollisuus antaa ennakkovastaus, tai edes luonnosteltu todistelua koskeva preklusio, eivät poistaisi Jääskeläisen lausunnossa kuvattua ongelmaa, ellei preklusiota ulotettaisi myös seikkoihin eli puolustuksen esittämiin uusiin vaihtoehtoihin tapahtumainkulkuihin. Ilman seikkoja koskevaa preklusiota voi pahimmassa tapauksessa käydä niin, että todisteita koskeva preklusio estää syyttäjää ”ampumasta alas” puolustuksen esimerkiksi vasta hovioikeudessa esittämää uutta vaihtoehtoista tapahtumainkulkua.

Vaikka hallituksen esityksen luonnoksessa (s. 63) on sinänsä asianmukaisesti todettu, että ”syyttäjän kannalta huomionarvoista on, että puolustuksen mahdollisesti vetoamat uudet seikat voisivat antaa aiheen vedota uuteen todisteluun, mihin olisi tällöin myös pätevä syy”, en ole vakuuttunut siitä, että tämä riittää.

3. Määräaika todisteiden esittämiselle

Luonnosteltujen ehdotusten mukaan käräjäoikeudessa käsiteltävissä rikosasioissa otettaisiin käyttöön todisteita koskeva preklusio. Käräjäoikeus voisi asettaa sen harkinnanvaraisesti asioissa, joissa toimitetaan valmisteluistunto. Hovioikeusvaiheessa todistepreklusio olisi rikosasioissakin

voimassa suoraan lain nojalla. Todistepreklusio kohdistuisi kaikkiin asianosaisiin. Riita-asioita vastaavasti siitä olisi myös mahdollista poiketa pätevistä syyistä. Preklusiota ei kuitenkaan ulotettaisi uusiin seikkoihin vetoamiseen kuten riita-asioissa.

Rikosasioissa todisteisiin kytkeytyvä preklusio ja seikkoihin, kuten uusiin vaihtoehtoisiiin tapahtumainkulkuihin, kohdistuva preklusio liittyvät usein erottamattomasti yhteen. Pelkkä todistelua koskeva preklusio ei riitä torjumaan niitä ongelmia, joita puolustuksen sotkemis- ja viivytystaktiikka voi aiheuttaa. Asian jatkovalmistelussa olisi syytä vielä pohtia mahdollisuuksia sisällyttää oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin säännös, joka sisällöltään vastaisi riita-asioissa sovellettavaa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 22 §:n säännöstä.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 22 §:n mukaan tuomioistuim voi dispositiivisessa riita-asiansa tarvittaessa kehottaa asianosaista esittämään määräajassa vaatimuksensa, niiden perusteet sekä todisteet ja todistusteemat sillä uhalla, ettei hän määräajan jälkeen saa vedota uuteen vaatimukseen tai seikkaan taikka ilmoittaa uutta todistetta, jos hän ei saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä on johtunut pätevistä syyistä. Riita-asioissa tuomioistuimilla on siis mahdollisuus estää asianosaisen mahdollinen taktikointi kuten esimerkiksi tahallinen viivyttely.

Juha Lappalainen ja Tuomas Hupli (Siviilijutun käsittely, s. 1003, teoksessa Frände, Dan toim. Prosessioikeus 2017) ovat tiivistäneet preklusion tarkoituksen näin:

”Rehelistä prosessaajaa ei preklusiolla pidä rangaista, mutta taktikoiva aineiston panttaaminen tulee torjua.”

Prosessuaalisten määräaikojen ansiosta sekä asianosaiset että tuomioistuim pystyvät valmistautumaan tarvittavien prosessitoimien suorittamiseen. Sekä asianosaisten että tuomioistuimen näkökulmasta preklusio tuo prosessiin ennakoitavuutta ja selkeyttä.

On kuitenkin huomattava, että oikeusastepreklusio saattaa johtaa siihen, että syyttäjä pohtiessaan, riittääkö näytöksi tavanomaisessa asiassa kahden vai kolmen todistajan kuuleminen, päättyy nykyistä useammin nimeämään haastehakemukseensa varmuuden vuoksi kolme todistajaa, koska nykyisenkaltaista mahdollisuutta täydentää todistelua hovioikeusvaiheessa ei enää olisi. Tällä ilmiöllä saattaa satoihin tai tuhansiin juttuihin skaalattuna olla merkitystä rikosoikeudenkäyntien sujuvuuteen. Myönteisenä puolena ilmiössä kuitenkin olisi se, että oikeudenkäynnin painopiste olisi entistä selkeämmin käräjäoikeudessa.

4. Laki tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa eräistä ratkaisuistaan

Ei lausuttavaa

Muut huomiot

1. Onko teillä lisättävää tai huomioita vaikutustenarviointiin tai vaihtoehtoihin toteuttamistapoihin?

Ei lausuttavaa

2. Onko teillä huomioita ehdotusten toimeenpanosta tai lakien voimaantulosta?

Ei lausuttavaa

3. Onko teillä huomioita säätämisyjärjestyksestä?

Ei lausuttavaa

4. Onko teillä muita huomioita luonnoksesta hallituksen esitykseksi?

Ei lausuttavaa

Eteläpää Mikko

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia - Oikeusasiamies Jari Råman